

- педагогіки : збірник наукових праць / За заг. ред. Л.С. Нечепоренко – Харків, 2012. – Випуск XXIX. – С. 126 – 138.
7. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе / Н.К. Смирнов / Методическое пособие. – М. : АПК и ПРО, 2002 – 121 с.

УДК 373.5.018.8

**ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ – ГОЛОВНА СКЛАДОВА
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ**

Воронцова І.А., Влащенко С.В.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Харківський національний аграрний університет

У статті розглядаються питання екологічного виховання студентів як складової частини формування компетентнісного підходу у майбутніх викладачів.

Ключові слова: екологічне виховання, підвищення компетентності викладачів.

**ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ – ГЛАВНАЯ
СОСТАВЛЯЮЩАЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ**

Воронцова И.А., Влащенко С.В.

В статье рассматриваются вопросы экологического воспитания студентов как составной части формирования компетентности будущих педагогов.

Ключевые слова: экологическое воспитание, повышение компетентности преподавателей.

THE ENVIRONMENTAL EDUCATION IS THE MAIN COMPONENT OF THE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Vorontsova I.A., Vlaschenko S.V.

This article discusses the environmental education of students as part of the formation of competence of future teachers.

Key words: environmental education, increase competent of teachers.

Постановка проблеми. Закон України «Про вищу освіту» [1], прийнятий у липні цього року, істотно змінює систему стандартів у галузі вищої освіти. Його прийняття спонукає їх підготовку і розробку. За новим законом «вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» (ст. 1.5) [2]. Таким чином, обрана модель розвитку системи вищої освіти спрямована на інтеграцію до європейського освітнього простору й підвищення ролі і самостійності вищих навчальних закладів.

Суттєвого вдосконалення потребує і система екологічної освіти, що існує в Україні сьогодні, і, перш за все, в напрямі підвищення ефективності та інтегрованості на основі глибокого філософського та психолого-педагогічного осмислення проблеми з урахуванням соціально-культурних функцій екології в суспільстві, цілісної структури екологічних знань, сучасного рівня розвитку екологічної науки, традицій, звичаїв та історичного досвіду українського народу в цій сфері, а також особливостей екологічної та економічної ситуації в країні. Ключовим принципом взаємодії людського суспільства й природи мають бути не споживацтво й насильство, а співіснування [4].

Аналіз досліджень і публікацій. Модернізація освіти сьогодні – не просте реформування попередньої освітньої системи, а принципова

зміна парадигми навчально-виховного процесу. Парадигма у сучасній філософській науці визначається як «система теоретичних, методологічних і аксіологічних настанов, прийнятих як зразок розв'язання наукових завдань». Тобто це така теорія, яка інтегрує три зазначені складові, що тісно пов'язані, взаємозумовлені і мають велике значення в сучасному навчально-виховному процесі. Адже сьогодні суспільство потребує фахівця, який не лише оволодіває знаннями, а й реалізує себе завдяки їм: розвиває свій творчий потенціал, виявляє свідоме ставлення до природи, суспільства тощо [7].

До системоутворювальних і ціннісно-орієнтованих компетенцій сьогодні відносять життєві компетенції, різновидом яких є екологічні компетенції. Їх набуття ґрунтуються на транспредметних знаннях і сукупно є основою фундаменталізації освіти. Саме процес фундаменталізації освіти забезпечує високий освітній рівень населення, екологізацію виробництва, вироблення жорстких екологічних стандартів, використання безвідхідних технологій і загалом набуття людиною носферного мислення [7].

Особливого значення питання формування екологічної компетентності людини набуло у зв'язку з концепцією сталого розвитку. Уже перейдена межа самовідновлювальних природних процесів, порушено екосистеми планети. Необхідність сталого розвитку зумовлена тим, що нині спостерігаються суперечності між потребами глобального світу і неможливістю біосфери забезпечити ці потреби. Сучасна економіка «не влаштовує» біосферу, а «біосферосумісна» економіка – сучасну цивілізацію. Критерієм сталого розвитку є досягнення стратегічного балансу між діяльністю людини і підтриманням відновлювальних можливостей біосфери, тобто діяльність людини не повинна призводити до незворотних порушень у природі [7].

Кардинально змінився і характер світової екологічної політики на початку третього тисячоріччя. Від використання екологічної тематики із суто пропагандистською метою до прагнення запобігти масштабним континентальним і глобальним катастрофам. Вирішення поставлених завдань передбачає не тільки усвідомлення змісту й значення майбутніх змін, необхідності нового способу буття, але й радикальні зміни ціннісних орієнтацій окремої людини й суспільства в цілому, зсув при-

оритетів у вирішенні екологічних проблем із техніко-економічної сфери в бік ідеології, моралі й освіти [3].

Проте проблема полягає не в тім, як засвоїти нові ідеї, а тому, як позбутися старих [6].

Мета статті – розглянути та запропонувати зміни до екологічного виховання в системі стандартів у галузі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Головним завданням екологічного виховання є формування відповідального ставлення до навколишнього середовища, яке будується на базі екологічної свідомості. Саме екологічна свідомість є підґрунтям екологічного виховання [4].

Хоча компетентнісний підхід є одним з актуальних освітніх підходів, завдання формування екологічної компетентності учнів чи студентів поки що не зазначено у сконцентрованому вигляді в нормативних документах МОН України, за винятком класів екологічного профілю у відповідних школах та спеціалістів екологічних спеціальностей (інженерів – екологів) у ВНЗ. Окремі риси і складові екологічної компетентності визначені у «Концепції екологічного виховання», проте екологічні відомості розпорошені у шкільних природничих курсах, тому учні мають із цієї проблеми фрагментарні знання, хоча, як зазначалося, екологічна компетентність є складовою життєвої компетентності учнів, а надалі і складовою їх майбутньої професійної компетентності.

Екологічна компетентність – здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному оточенні, за якої набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення, виконувати відповідні дії, нести відповідальність за прийняті рішення, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля. На відміну від екологічної культури, яка може стосуватися як спільноти, так і окремої особистості, екологічна компетентність, як і компетентність загалом, стосується лише певної особистості. Набуття компетентності об'єднує нормативний, когнітивний, емоційний, аксіологічний, мотиваційний і практичний компоненти, забезпечує на їх основі екологічну рівновагу у відносинах з природою, попереджає екологічно небезпечні ситуації.

Екологічна компетентність виявляється в систематичному прийнятті рішень щодо врахування екологічних наслідків власної діяльності, що

чинить певний вплив на довкілля. Якщо цей вплив буде позитивним, він не порушить крихкої динамічної рівноваги у біосфері. Основою екологічної компетентності є екологічні знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. Набуті екологічні знання є власним надбанням особистості, вони формуються під впливом екологічної інформації. Таку інформацію учні отримують на заняттях із природничих предметів. Наприклад, на уроках біології вони дізнаються про необхідність збереження рослин і тварин, занесених до Червоної книги України (зокрема, про збереження першоцвіту, який щовесни знищується тоннами); на уроках хімії – про перенасичення ґрунтів та природних водойм нітратами від невмілого користування добривами, забруднення довкілля продуктами хімічної і нафтохімічної промисловості; на уроках фізики – про спроби побудови атомних електростанцій у сейсмічно активних зонах (на щастя прийдешніх поколінь, припинено будівництво такої станції в Криму); на уроках географії – про випадки нераціонального використання природних ресурсів, виснаження малих річок, обвали ґрунту тощо [7].

Важливою умовою формування екологічної компетентності є перетворення зовнішніх мотивів і стимулів у внутрішні мотиви особистості. Це сприятиме формуванню природобезпечної діяльності без контролю із зовні боку. Треба довести до відома тих, хто навчається, що сучасні тенденції розвитку взаємодії суспільства і природи підтверджують справедливість прогностичної ідеї нашого співвітчизника В. Вернадського про становлення біосфери як сфери свідомого, гармонійного перетворення людиною природного оточення. Вона не сумісна з антропогенною деградацією природного середовища. Тому однією з перших ознак створення ноосфери буде ліквідація небезпеки глобальної екологічної кризи, збереження життя на Землі, оптимальний взаємозв'язок усіх компонентів природної, соціальної і технологічної сфер.

Значне місце у формуванні екологічної компетентності займає використання новітніх розробок, до яких належить і метод «польової екології». Широкого розповсюдження цей метод отримав за кордоном і тільки нещодавно почав використовуватися в нашій країні [5].

Спеціальна комісія ООН (Резолюція ООН ІVА 38/54, 1997) розробила «глобальну програму змін», основний зміст якої Комісія позначила терміном «*sustainable development*» – «підтримуючий розвиток», «сталый розвиток». Це такий розвиток, за яким задовольняються теперішні потреби, але не ставиться під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Нова стратегія розвитку цивілізації орієнтована на досягнення гармонії між людьми і природою, що спрямована як на виживання людства, так і на збереження природи як основи всього життя на Землі, надання їй можливості вільно еволюціонувати. Критерієм сталого розвитку є досягнення стратегічного балансу між діяльністю людини та підтриманням відновлювальних можливостей біосфери, тобто діяльність людини не повинна призводити до незворотних порушень у природі.

Отже, згідно з точкою зору ООН, проблеми екології є основними для життя на Землі. Саме тому формування екологічної компетентності особистості в умовах фундаменталізації освіти є одним із найважливіших завдань останньої.

Висновки. Крім загальної реформи вищої школи на ключові місця виходить проблематика суттєвого вдосконалення системи екологічної освіти, що існує в Україні сьогодні. Ураховуючи значення екологічних знань, особливості екологічної та економічної ситуації в нашій країні, набуття екологічної компетентності особистістю набирає дедалі більшого значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vnz.org.ua/zakonodavstvo/>.
2. Бахрушин В. Якими мають бути стандарти вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education.ua.org>.
3. Бирюкова Н. Особенности экологического образования за рубежом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portalus.ru>.
4. Воронцова І. Використання іноземного досвіду екологічного виховання молоді / І. Воронцова, С. Влащенко // Наукові записки кафедри педагогіки. – Харків, 2013. – Вип. XXXII. – С. 51 – 60.
5. Воронцова І. «Польова екології» – як важливий елемент формування екологічно-освідченого покоління / І. Воронцова, С. Влащенко //

- Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 39. Ч. 3. – С.63 – 68.
6. Косяченко Г. Эффективность формирования процесса профессиональной компетентности в системе физкультурного образования / Г. Косяченко // Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта. – М. 2011. – 2(72). – С.120 – 123.7.
 7. Липова Л. Екологічна компетентність особистості в умовах фундаменталізації освіти / Л. Липова, Т. Лукашенко, В. Малишев // Український науковий журнал «Освіта регіону». – Київ, 2012. – № 1. – С. 277 – 282.

УДК 378.013.77

СУТНІСТЬ ЕВРИСТИЧНОГО ЕТАПУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

Гапон Е.В., Гапон В.І., Ремзі І.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

У статті за допомогою міждисциплінарного аналогового підходу розглянута сутність евристичного етапу творчого мислення людини. З'ясовано взаємозв'язок логічного та творчого у складі універсального мислення.

Ключові слова: логічне, творче, універсальне мислення людини.

СУЩНОСТЬ ЭВРИСТИЧЕСКОГО ЭТАПА ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Гапон Э.В., Гапон В.И., Ремзи И.В.

В статье путем междисциплинарного аналогового подхода рассмотрена сущность эвристического этапа творческого мышления человека. Установлена взаимосвязь логического и творческого в составе универсального мышления.